

1973. 4. 1. 415
SB. 013d

MAGYAR KÖNYV- SZEMLE

REVUE DU LIVRE

PUBLICATION TRIMESTRIELLE
DE L'ACADÉMIE HONGROISE
DES SCIENCES POUR L'HISTOIRE
DU LIVRE ET LA BIBLIOGRAPHIE

1973

3-4

AKADEMIAI KIADO • BUDAPES

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
I. OSZTÁLYÁNAK
KÖNYVTÖRTÉNETI ÉS BIBLIOGRÁFIAI FOLYÓIRATA

89. ÉVF. 1973/3—4. SZ.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

MÁTRAI LÁSZLÓ

(a szerkesztő bizottság elnöke)

V. KOVÁCS SÁNDOR

(mb. szerkesztő)

HAVASI ZOLTÁN

KÓKAY GYÖRGY

MEZEY LÁSZLÓ

TARNAI ANDOR

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in HISTORICAL ABSTRACTS and/or AMERICA: HISTORY AND LIFE.

✱

Megjelenik negyedévenként.

Terjeszti a Magyar Posta.

Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítők-nél, a Posta hírlapüzleteiben, a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI, 1900 Bp. V., József nádor tér I.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI. 215–96162 pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj: 60.— Ft

Előfizethető és példányonként megvásárolható az Akadémiai Kiadónál, 1054 Bp. V., Alkotmány u. 21. Tel.: 111–010. (pénzforgalmi jelzőszám 215–11482) és az Akadémiai Könyvesboltban, 1368 Bp. V., Váci u. 22. Tel.: 185–612.

SZERKESZTŐSÉG

1118 Bp. XI., Ménesi út 12.

Telefon: 669–902

A szerkesztőség fogad:
szerdán 13—15 óráig

A szerkesztőség legfeljebb 1 ív terjedelmű és az MSZ 9651 szabványnak megfelelő kéziratokat fogad el (egy oldalon 30 sor, soronként 60 leütés, jegyzetek a főszöveg után). A tanulmányok rovatba szánt cikkekhez 1 oldal terjedelmű tartalmi kivonatot is kérünk. Különlenyomatok (legkevesebb 100 példány) a Kiadóhoz címzett, de a szerkesztőséghez eljuttatott levélben rendelhetők, a korrekktúra visszaküldésével egyidőben.

500 ÉVES
A MAGYAR
KÖNYV-
NYOMTATÁS
1473-1973

A magyar könyvnyomtatás kezdetének 500. évfordulóját ünnepi számmal köszönti folyóiratunk.

A halhatatlanság nem más, mint az emberiség hálája azok iránt, akik vele jót tettek. Manapság, mikor a pestis gyorsaságával terjednek olyan tévtanok, melyek megtagadják a betű, az olvasás, a könyv műveltség-hordozó primátusát: komoly hivatás megemlékezni azokról a valóban forradalmi változásokról, melyeket Gutenberg és követői tettek lehetővé az emberiség egyetemes művelődéstörténetében. Nálunk Magyarországon az úttörés érdeme és a heroikus munka első eredményei Hess András nevével forrtak össze, de nem volt kisebb jelentőségű a XVI. századi nyomdász-tudósok és nyomdász-írók, egy Sylvester János és egy Heltai Gáspár munkássága sem. A Magyar Könyvszemle jelen száma az ő tiszteletre méltó emléküket idézi fel a következő lapokon.

Gyakran használjuk meggondolatlanul az „átmeneti korszak” kifejezést, hiszen kisebb-nagyobb mértékben minden korszak átmenet a történelem valamelyik szakaszából a másikba. De ha volt a múltban korszak, mely radikálisan megérdemelte ezt a nevezetet, akkor a Sylvester János kora, a XVI. század egésze valóban ilyen. Ő valóban két világ határán állt, amikor a feudalizmus második nagy válsága az átalakulásnak olyan erőt szabadított fel, melyek — több-kevesebb késéssel — végül is egész Európában elsöpörték vagy halálra ítélték a feudalizmus középkori társadalmi rendszerét. A művelődés terén is megnyilvánult a hatalmas történelmi átmenet a renaissance, a humanizmus és a reformáció szellemi törekvéseiben.

Sylvester János humanista és reformátor volt. Mestere az „óvatos”, „kétarcú” Erasmus volt; de a tanítvány előbbre tört a jövőbe vezető úton, mint a mester: vállalta a döntés ódiumát és minden veszélyét. Hogy Révai József ismert fordulatával éljünk: reformátor is a humanisták módján tudott lenni. És ez több és nehezebb történelmi feladat volt, mint ha c s a k humanista avagy c s a k reformátor lett volna. Wittenbergben a nyelvészkedő Melanchton jobban érdekelte, mint a teológus Luther, idehaza az anyanyelv és annak grammatikája jobban lekötötték, mint az arról való spekuláció, hogy a tridentini zsinat vajon kinek a javára fogja billenteni a hatalom mérlegét. A bécsi egyetem magyar humanistáinak valóban „átmeneti” sorsa ez, aminek mostohaságában (pl. Zsámboki Jánossal együtt) Sylvester János is osztozik: teljesítményük igazi objektív elismerése ma sem éri el sem a magyar renaissance, sem a magyar reformáció nagyjainak kijáró elismerést. A renaissance képviselői még optimista módon hittek a respublica litteraria oszthatatlanságában, a reformátorok, különösen a Tridentinum után már valóságként élték át az európai szellemi élet kettéhasadását.

Magá az a tény, hogy jeles, nagyon igényes konferenciánk (melynek Kőszegen, illetve Sárvárrott bemutatásra került anyagát folyóiratunk jelen füzetében tesszük

közzé), még vitatkozott arról, hogy Sylvester János reformátor volt-e, avagy „csupán” humanista: a tudományos módszeresség hűvös tárgyilagosságával jelzi azt a „népszerűtlenséget”, mely a két korszak malomkövei közé szorult humanistáknak mindig is osztályrésze volt. A jövő kutatásainak lesz feladata, hogy a marxista tudományosság objektív mércéjét az átmeneti korokra is alkalmazva, igazságot szolgáltatasson a „két korszak gyermekeinek”, közöttük a mi Sylvester Jánosunknak is.

Szinte szimbolikus történelmi tartalma van Sylvester János amaz életrajzi adatának, hogy feudális patrónusának túlkapása ellen a királyhoz menekül védelemért: mintegy előképeként az osztályharcok során majd számtalanszor ismétlődő törvényszerűségnek, hogy polgárság és király szövetkeznek a feudális anarchia ellen. Az lett volna a csoda, ha akkor és ott nem bukik el ebben az egyenlőtlen küzdelemben. És mégis: nyomdászok és írók még mindig vannak és egyre inkább lesznek — de hová tűntek már a királyok?

Szimbolikus ereje van annak is, hogy máig sem ismerjük Sylvester János születési évét, és nem véletlen az sem, hogy munkás élete után alakja úgy tűnt el a történelem végtelenjében, hogy talán soha nem fogjuk megtudni: merre és hová távozott? Egyet mégis biztosan tudhatunk: amíg a homo sapiens élni fog a Földön, vagyis amíg a gondolkodás ki nem megy a divatból, addig az írás és a könyv emberei is szülőrdan megmaradnak az emberiség emlékezetében.

Ez a halhatatlanság, ez jutott osztályrészül a mi Sylvester Jánosunknak is, és ezért hajtjuk meg tiszteletünk zászlaját az övé mellett a többiek emléke előtt is a magyar könyvnyomtatás megindulásának 500 éves évfordulóján.

Mátrai László